

Для обґрунтування наукових положень і висновків автор використав у цілому значну джерельну базу. Серед джерел є публікації різних історичних періодів, що дало змогу зберегти наступність, врахувати тенденції розвитку конституційного права при формуванні концепції місцевої публічної влади в Україні. Автором використовуються значний емпіричний ресурс, зокрема, проаналізовано положення чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів, судова практика. Це, на наш погляд, свідчить про застосування практичного підходу при формулюванні теоретичних висновків і положень, які відповідають політико-правовим реаліям сьогодення. Комплексне опрацювання зазначених та інших джерел, сформульовані власні узагальнення й висновки свідчать про безумовну наукову зрілість автора. У науковій площині, напрацьований систематизований методологічний матеріал та узагальнюючі висновки автора є підґрунтям подальших розробок, монографічних досліджень, підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій з конституційного права та процесу, муніципального права.

Рецензоване монографічне дослідження здійснено з урахуванням тенденцій загальносвітових глобалізаційних процесів, інтернаціоналізації конституційного права, підвищення ролі різних форм самоорганізації людей у забезпеченні індивідуальних та колективних інтересів і потреб, розвитку територій.

Монографія Богдана Валерійовича Калиновського «Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку» є логічним та структурованим результатом проведеного наукового дослідження, поєднує традиційні підходи до розуміння сутності предмету дослідження та сучасні тенденції та підходи до змісту та нормативного закріплення окремих його аспектів.

Автору вдалося запропонувати в реаліях українського державного будівництва більш актуальним та значущим є розгляд такого інституту конституційного права як місцева публічна влада, оскільки муніципальна влада не існує виокремлено, її реалізація тісно пов'язана зі здійсненням державної виконавчої влади на місцях.

Монографія є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, має наукову й практичну цінність. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні дисципліни «Конституційне право» та «Муніципальне право».

Видання даної монографії є логічним продовженням наукових досліджень автора – Калиновського Богдана Валерійовича – завідувача кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента.

Отже, рецензована монографія Б. В. Калиновського «Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку» є результатом актуального, наукового та практично значущого, оригінального дослідження, містить цілий комплекс нових змістовних елементів розвитку місцевої публічної влади в Україні і, без сумніву, стане цікавим і корисним для науковців, представників громадянського суспільства та його інститутів, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, які на науковому та практичному рівнях вирішують питання функціонування та розвитку місцевої публічної влади.

А. Ф. КРИЖАНІВСЬКИЙ

Анатолій Федорович Крижанівський, доктор юридичних наук, професор, ректор Міжнародного гуманітарного університету

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР*

До великої кількості різних соціологічних джерел, наукових досліджень і публікацій у засобах масової інформації, які свідчать, що впорядкованість суспільного життя, безпечність існування людини належать до стійких і найбільш значущих пріоритетів людини, додається повсякденний досвід тисяч і мільйонів громадян – учасників АТО, жителів прифронтових і окупованих територій, переселенців, зрештою, всіх, хто живе в Україні. Досвід, який апологує до генетичної пам'яті українського народу, зберігає інформацію про трагічну небезпеку і наслідки для виживання і самого існування нації пережитих нами хаосів смут, трагедій воєн та драм домінування неправда. Буденна реальність нинішнього буття гранично загострює відчуття незахищеності людини перед стихією правопорушень з її «дев'ятим валом» злочинності, невидимою армією організованого криміналітету, вкрай низькою, на грані бездіяльності, ефективністю правоохоронних структур у справі захисту прав «пересічного» українця, тотальною корумпованістю і кричущою безвідповідальністю влади всіх рівнів за результати своєї діяльності. Тенденція до поширення практик самосуду і стихійного спротиву, яка викривлено компенсує неправосудність рішень і неефективність діяльності державних інституцій, загострює відчуття стрімкого наближення до небезпечної межі розбалансування і втрати керованості

© А. Ф. Крижанівський, 2016

* Рецензія на кн.: *Подорожна Т. С.* Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації: монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 536 с.

правовою сферою. У такій ситуації доктринальна юриспруденція знову звертає свій погляд на Конституцію як політико-правовий феномен і фактор правового порядку. Підставою для такого способу дій є і наш власний досвід: саме в Україні вперше в історії проголошено ідеї правової держави у Конституції Пилипа Орлика, яка й досі надихає вітчизняних і зарубіжних борців за свободу і право. Досвід українського народу свідчить, що нація, яка має усталені та надійні конституційні орієнтири, у певний момент здатна мобілізуватися, і як відомий літературний герой, витягнути за чуба себе і коня з трасовини.

Презентована Т. С. Подорожною монографія вперше у вітчизняній юриспруденції розгортає проблематику конституціоналізації правового порядку як процесу конституційного закріплення концептуальної моделі правового порядку в суспільстві, з одного боку, і механізму переведення цієї моделі в реальну картину правового життя соціуму, з іншого. Правовпорядкувальний потенціал Конституції має багато аспектів. Насамперед, це здатність Основного Закону поєднати суспільно значимі інтереси осіб, груп людей, соціуму в єдиний, домінуючий образ суспільного впорядкування життєдіяльності, юридично конституційований. Відомо, що суспільний порядок виникає, встановлюється, забезпечується завдяки тому, що соціальні суб'єкти (окремі люди, їх групи і суспільство в цілому) зацікавлені в ньому, і підтримують його системою вироблених суспільством форм, методів і засобів. Конституція як своєрідний, найвищий за юридичною силою правовий каркас суспільного порядку, його концептуальна модель, має імплементувати в соціальне тіло правового впорядкування концентровану потугу конституційних норм, принципів і цінностей, ідей і смислів. На мою думку, цінність здійсненого Т. С. Подорожною дослідження, окрім іншого, полягає в тому, що надалі Конституцію необхідно розглядати у якості своєрідної дорожньої карти, у якій точно позначені основоположні параметри, певні «реперні пункти» забезпечення правового порядку в суспільстві. У такому сенсі текст Конституції має піддаватися науковій експертизі на предмет її реального правовпорядкувального потенціалу, і можливості проєкції на реальні процеси правового життя соціуму.

Проте, порівняння Основного Закону України з Конституціями інших країн свідчить, що наш законодавець, м'яко кажучи, не особливо переймався питанням, чи буде вітчизняна Конституція надійною несучою конструкцією в будівлі національного правового порядку суверенної і незалежної України.

Конституція України в тому чи іншому контексті згадує про правопорядок чи близькі за змістом поняття у статтях 19, 68, 92, 116, 119 та 138. Стаття 19 встановлює, що правопорядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Частина друга цієї статті визначає принцип законності в діяльності державної влади, а стаття 68 – обов'язок громадян неухильно дотримуватися Конституції України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Стаття 92 встановлює, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки і громадського порядку, а стаття 116 покладає на Кабінет Міністрів України повноваження із здійснення заходів щодо забезпечення ...громадського порядку, боротьби зі злочинністю. І тільки стаття 119 містить норму, згідно з якою місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують... законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян. Стаття ж 138 відносить до відання Автономної Республіки Крим... участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку та громадської безпеки.

Отже, Конституція України переносить «центр ваги» в забезпеченні правопорядку на місцевий державний рівень. Відсутність чітких імперативних приписів щодо повноважень вищих державних органів (Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів) у сфері забезпечення правопорядку може свідчити, що Українська держава не бере на себе зобов'язання в повному обсязі (у загальнонаціональному масштабі, на регіональному, місцевому й локальному рівнях) здійснювати функцію забезпечення правового порядку. Це є і показником того, що розробники Конституції уявляли собі правопорядок у суспільстві як щось локалізоване, що існує саме на місцевому рівні. Такі уявлення є доволі необтяжливими, бо ними «знямаються» зобов'язання держави щодо правового впорядкування загальносуспільного буття, необхідності забезпечення цілісності правового порядку у всій державі. Для порівняння: Конституція Австрійської Республіки (ст. 10) встановлює, що до відання Федерації (**прошу звернути увагу – федерації, повноваження якої порівняно з унітарною державою в цій сфері є більш обмеженими – А.К.**) відноситься законодавство і виконавча діяльність у сфері «...підтримання суспільного спокою, порядку і безпеки, включаючи надання першої різносторонньої допомоги...»¹. Утім, цими інтенціями не обмежується проблематика, яку по-науковому «провокує» монографія Т. С. Подорожної. Вузловими постають тут і завдання доктринального осягнення феномена конституційного правового порядку, що також свідчить про своєчасність даної наукової праці.

Принагідно підкреслимо, що монографічна робота Т. С. Подорожної є однією з перших наукових розробок, в якій досить вдало поєднані теоретико-правові характеристики правового порядку та механізм його конституційного забезпечення. Актуальність роботи безумовно пов'язана з необхідністю осмислення нової системи конституційних координат формування і забезпечення правового порядку в умовах становлення незалежної України як конституційної держави та процесами оновлення Основного Закону.

Складність вирішення поставленого авторкою достатньо амбітного завдання – висвітлення ролі Основного закону в процесах забезпечення правового порядку, його конституціоналізації в контексті реформування правової системи та внесення змін до Конституції «на порядок» посилюється необхідністю його осягнення в динаміці, тобто у процесі безперервного функціонування конституційних механізмів забезпечення правового порядку. На підставі аналізу джерельної бази з питань теорії права і конституційного права авторка вдало показала, що конституціоналізація є основним засобом забезпечення правового порядку з огляду на необхідність та послідовність втілення конституційних цінностей та принципів у структуру правової систе-

ми. На цій підставі запропоновано авторську концепцію побудови механізму конституціоналізації правового порядку, який містить нормативну, функціональну та інструментальну складові.

Монографія містить добротний аналіз інструментарію забезпечення правових інтересів людини і громадянина. На цій основі автор небезпідставно зауважує, що особлива роль права у формуванні правового порядку пояснюється його соціально-психологічними функціями: оцінки (суб'єктивне право) та опису (об'єктивне право). Суб'єктивне право людини робить її спроможною дати власну оцінку суспільним явищам з позиції «справедливо – несправедливо». Об'єктивне право уможливає відображення у нормативно-правових актах суспільної практики та закріплення правових засобів досягнення порядку в суспільстві. Відповідно, порядок суспільного життя, що гарантує цивілізовані умови існування та розвитку індивідів, соціальних груп, суспільства в цілому, не може бути створений і постійно діючим без належної участі держави, яка коректно та ефективно використовує для регулювання соціальних процесів арсенал правових засобів та методів. З іншого боку, в монографії доводиться, що правова реальність є органічно імплементованою в загальний, єдиний, нормативно-ціннісний континуум «соціальність-культура». Тому, як соціальне явище, в об'єктивній формі право існує у правових відносинах і соціальних інститутах, у суб'єктивній формі – у правосвідомості, що обслуговує правове життя. З огляду на це, авторка розглядає правопорядок як явище, що втілює в собі як соціальні, так і політико-правові аспекти, розглядаючи дану категорію одночасно в контексті соціокультурної та нормативної парадигм. Це, як вважає Т. С. Подорожна, уможливає розуміння складних динамічних процесів, які нині відбуваються в українському суспільстві і державно-правовій сфері.

Утім, окремі положення цієї праці викликають певні зауваження, що, тим не менш, не змінює в цілому її позитивну оцінку. Так, може скластися враження, що авторка монографії сповідує віру в «лінійність» впливу конституції на процеси правового впорядкування суспільної життєдіяльності. Така ідеалізація Основного Закону є досить поширеною, особливо в новаторських дослідженнях, проте з огляду на посилення нестійкості правової сфери й упорядкованості суспільного життя навіть у країнах, які вважалися «цитаделями» сучасного правового порядку, є підстави сумніватися в можливості впровадження «науково обґрунтованих механізмів автоматичного (виділено мною – А.К.) екстраполювання конституційно-правового знання у зміст правових норм» (с. 6).

Вельми дискусійним є твердження авторки монографії про те, що практика Конституційного Суду України є правовою основою для вироблення механізмів конституціоналізації. Попри велику значущість зазначеного фактора конституціоналізації, його «правовою основою» у широкому сенсі все ж слід визнати всю систему вітчизняного конституціоналізму важливою, але не єдиною ланкою якою є практика Конституційного Суду.

Наостанок маємо констатувати доволі непересічний факт у вітчизняній доктринальній юриспруденції – видання ще однієї наукової монографії, присвяченої проблематиці правового порядку. За роки незалежності кількість праць такого масштабу з цієї тематики не вийшла за рамки кількості пальців однієї руки, що неспівставно мало порівняно з актуальністю і значущістю проблематики сучасного правового порядку для українського суспільства. То ж є всі підстави привітати Т. С. Подорожну з вагомим внеском у вітчизняну теоретичну юриспруденцію.

¹ Конституции государств Европейского Союза / Под общей ред. Л. А. Окунькова. – М.: Издательская группа ИНФРА . М. – НОРМА, 1997. – С. 14.

А. В. КОФАНОВ

Андрій Віталійович Кофанов, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри криміналістичних експертиз Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ХХІ СТОЛІТТІ*

Колективом Київського університету права НАН України спільно зі співробітниками Київського обласного Науково-дослідного експертно-кримінального центру МВС України нещодавно підготовлено та опубліковано фахове фундаментальне монографічне дослідження «Експертна служба України: історіографія, джерелознавство, методологія, праксеологія», в якому всебічно досліджується концептуальні засади науково-методичного і криміналістичного забезпечення судово-експертних досліджень в Україні: історія, теорія, методологія, практика.

Підготовлене монографічне дослідження зумовлено потребами експертної, слідчої і судової практики, оскільки третє тисячоліття характеризується докорінними реформаційними змінами в культурному, соціально-

© А. В. Кофанов, 2016

* Рецензія на кн.: Біленчук П. Д., Стрілець Г. О., Шульга О. О. Експертна служба України: історіографія, джерелознавство, методологія, праксеологія. Монографія / П. Д. Біленчук, Г. О. Стрілець, О. О. Шульга. – К.: Міжнародна агенція «БІЗОН», 2016. – 288 с.